

Помер 1993 р. у Києві; похований на Байковому кладовищі. У Київському науково-дослідному рентгенорадіологічному та онкологічному інституті встановлено меморіальну дошку і його барельєф.

Тв.: Передракові захворювання і профілактика раку. — К., 1949. — 82 с.; Рак пищевода и предшествующие заболевания. — К., 1950. — 185 с.; Шляхи профілактики раку. — К., 1951. — 88 с.; Основы профилактики рака. — К., 1956. — 189 с.; Основы профилактики злокачественных опухолей. — К., 1962. — 292 с.; Злокачественные опухоли и предшествующие заболевания (природа, распознавание, лечение). — К., 1973. — 468 с.

Шевченко Іван Теодосійович // УРЕ. — 2-е вид. — К., 1985. — Т. 12. — С. 388; Шевченко Іван Теодосієвич // БМЭ. — 3-е изд. — М., 1986. — Т. 27. — С. 384—385; Ганина К. П. Іван Теодосієвич Шевченко (к 90-летию со дня рождения) // Клінічна хірургія. — 1995. — № 5. — С. 52—53.

В. В. Кривошея

ЧЕЧЕЛІ

Майже 300 років прізвище цього роду заборонялося згадувати у наукових дослідженнях, публічних виступах. Чечелі походили з шляхти Віленського воєводства. Родинним маєтком був Хожов, ще 1434 р. наданий одному з їхніх пращурів Судимонтовичу. За сімейною легендою, один із Чечелів був ротмістром у Вінницькому замку ще перед відомим ротмістром Яном Альбертом. У Андрія Судимонтовича було два сини, від яких, за переказами, пішли дві гілки: від Бориса — Чечелі-Судимонтовичі, а від Василя — Чечелі-Новоселецькі.

З Чечелів-Судимонтовичів наприкінці 16 ст. відомі Григорій, за одними свідченнями — підстароста (1598—1629), за іншими — підचाший вінницький (1603), і Матіаш (обидва — власники с. Кушиці у Брашлавському повіті). Крім того, вони осадили Ново-Чечелівку, якою у 1629 р. володіли Григорій (21 дим) з Семеном і Лавріном Матіашевичами (35 димів).

Семен був одружений з донькою Івана та Олени Оратовських — Євдокією Яшковською, яка Чечелям як придане принесла Оратів у Вінницькому повіті. У 1679 р. вона, вже вдовою, залишила testament. Цікаво, що в той час у її оточенні був один із представників родини Фальковських — Олександр. Останні були поріднені з Вольськими (один з яких був генеральним бунчужним, інший — полковником київським), Туманськими (генеалогію яких після переходу на Лівобережжя подав О.Оглоблін в одному із нарисів "Люди старої України"). Рід був відомий як серед військової, так і серед духовної еліти: Іван Фальковський — полковник охочепіхотний, його вдова пі-

шла в черниці (стариця Антонія), їхній син — ієромонах Веніамін став дияконом Києво-Печерської лаври.

Семен з Євдокією мали трьох синів. Відзначимо двох із них: Семена Семеновича, що згинув під час козацьких війн, і Василя Семеновича, який у 1648 р. від імені шляхти воєводства Брацлавського підписав елекцію Яна Казимира. (До речі, в Уманському полковому товаристві 1649 р. був Василь Чичеленко). Він був одружений з Вечорківною і мав чотирьох синів. На Правобережжі з них залишилося двоє — Семен та Андрій, які разом із батьком у 1664 р. були власниками села Кузьминця.

З дітей Григорія Чечеля-Судимонтовича згадаємо доньку Феодору, одружену з Леоном, що походив із роду Верешаків (одним із резидентів козацької розвідки при королівському дворі був Верешак). А з онуків його найвідоміші ротмістри Григорій (ймовірно, 1653—61) і Костянтин (1667). Можливо, один із них був тим ротмістром Чечелем, якого з місією до Стамбула послав гетьман Павло Тетеря. До речі, в козацькому війську того часу посаду ротмістра мав лише командир надвірної гетьманської короги (особистої охорони гетьмана).

За Хмельниччини і дещо пізніше на чолі православної волинської шляхти були родини Головинських, Козинських, Новоселецьких. Андрій Чечель-Новоселецький на початку 17 ст. за 40 000 злотих відкупив у Вележинського села Вітків, Підліски і Баумоки у Луцькому повіті. Власники сіл Віткова і Підлісок на Волині — Чечелі-Новоселецькі у 1653 р. були майже розорені від утисків жовнірських (у названих селах, відповідно, залишилося 11 з 35 і 2 з 24 димів). Але такими само погромами відзначалася і корога ротмістра Григорія Чечеля-Судимонтовича. В цей час вона розгромила маєток Данила Єло-Малицького в с. Непелівці Кременецького повіту.

Волинська шляхта визнала над собою владу гетьмана і запросила в свої повіти козацькі залоги на чолі з полковником Іваном Тарнавським. Увесь же брацлавсько-вінницько-уманський регіон перебував під впливом Зеленських, предки яких згадуються ще в першому козацькому реєстрі 1581 р. Сотником містківським при Нечаї був його наступник у полковництві Михайло Зеленський. У 1664 р. він як полковник брацлавський сплачував податки з 202 димів і 2 млинів у містечку Клевані, був дідичем сіл Холодівки, Захар'яшівки, Кришинця і Мервинця, власником наданого в 1661 р. короною Серебрини. Разом із братом Андрієм, полковником подільським, активно боровся то під знаменами гетьмана Петра Дорошенка, то був заарештований цим гетьманом неначе за змову. Згодом перейшов на Лівобережжя до Самойловича.

Значна кількість брацлавської старшини зробила те саме. Серед них — Петро Кожухівський, який під час облоги Чигирини замінив загиблого полковника охочепіхотного Рубана. Через свого сина

Грицька, одруженого з донькою полковника Стефана Яворського, поріднився з Дмитром Чечелем. Через шлюби Яворського і Кожухівського Дмитро Чечель посвоячився з відомими родинами — Негребецьких (старець печерський Костянтин Негребецький обирав архімандрита І. Тризну у 1647 р.; Прокіп у 1649 р. був сотником бузівським Уманського полку, а Гаврило — полковником кальницьким) і полковника стародубського Тимофія Олексійовича. З якихось причин щонайменше два сини Василя Чечеля-Судимонтовича перейшли на Лівобережжя.

Дмитро Васильович Чечель був серед когорти значних військових товаришів з Правобережжя, які найактивніше боролися за приведення у 1687 р. до гетьманства Івана Мазепи (Андрій Ребриковський, Андрій Павловський, Андрій Михайловський, Іван Цеханський, Іван Билевич, Гаврило Жеребецький, Самійло Савицький). У 1689 р. він входив до складу почту гетьмана під час експедиції до російського царя, а з 1690 р. був посланником Мазепи до царя під час місії митрополита київського Варлаама Ясинського.

Його донька Феодосія (померла між 1689 і 1695) була дружиною полковника уманського (1674), а потім охочепіхотного полковника Степана Яворського. Відомий генеалог В. Модзалевський інформував, що в першому шлюбі вона була за полковим ніжинським осавулом Павлом Килдеєм, знищеним у 1663 р. разом із Золотаренком і Сомком. Якщо це визнати, то у 1708 р. Д. Чечель мусив мати близько 90 років. Іншого разу В. Модзалевський вказує на те, що Феодосія — в першому шлюбі Килдеєва, без вказівки імені чоловіка. Отже, цю інформацію можна віднести до будь-кого з роду Килдеїв.

Петро Кожуховський востаннє згаданий полковником у 1693 р., приблизно у цей же час помер полковник Стефан Яворський. Кого з них замінив Чечель, невідомо, але він вступив у командування полком близько 1694 р. Зазначимо, що основу полків і Кожуховського, і Яворського складала брацлавці і уманчани. Отже, їм належить слава оборони гетьманської столиці Батурина у 1708 р.

У серпні він для пам'яті відзначав “діда мого дворище з садом і лісом” у с. Кузьминці і згадував “моїх Чечелевих синів і онуків Семенових і Андрійових”. З цього робимо висновок, що, очевидно, на Правобережжі у нього залишилися сини, Семенові онуки (старшого брата Семена і Софії Підгорецької — Костянтин Григорович, Адам Миколайович, Стефан і Олександр Стефановичі, поріднені з відомими козацько-старшинсько-шляхетськими родинами Корицьких і Гуляницьких), і онуки Андрія. Третім його братом, очевидно, був Влас Чечель, син якого Іван після того, як до влади прийшов І. Мазепа, одразу отримав уряд полкового хорунжого чернігівського. Згодом від батька прийняв цю посаду і Марко Іванович Чечель (ймовірно, 1710—30).

Не виключене поріднення чи посвоячення Дмитра Чечеля з Оле-

ною Андріївною Ребриковською — донькою полковника кальницького, а потім охочепіхотного, у якої він с. Нехаївку “насилено відняв” тоді, коли її чоловік Павло Козловський (пізніше значний військовий товариш) був у татарській неволі.

У 1708 р. І. Мазепа залишив у Батурині Д. Чечеля наказним гетьманом, наказавши йому утримувати фортецю до підходу козацьких полків на чолі з самим гетьманом. Дмитро Васильович очолив героїчну оборону і як воєначальник виконав зразково свій обов'язок. Гарнізон стояв насмерть. Лише зрада дозволила військам Меншикова увірватися за мури гетьманської столиці. Чечелевці відчайдушно боронилися в уже палаючому місті. Понад тисячу відбірних вояків його полку та полків Покотила, Дениса, Максима поклали голови у тій страшній битві. Лише декому з них вдалося вислизнути, серед них був і поранений Чечель. За іншими даними, Дмитро Чечель був затриманий козаками с. Попівки Конотопської сотні Ніжинського полку Яценками, за що останні отримали від Меншикова “оборонний універсал”. Героїчне життя увінчала героїчна смерть: у Глухові Чечеля публічно колесували. Вдова ж його, Олена, ще у 1725—27 рр. продовжувала вести судові процеси з майнових питань.

Очевидно, до його родичів Івана Власовича з сином Марком слід віднести інформацію про те, що “племінник Чечела, страченого за опір росіянам у Батурині, одержав від Скоропадського універсал на село Голубчичі в Чернігівському полку”. Пізнішим представником цієї родини був значковий товариш Чернігівського полку Іван Чечель (помер до 1759). З 1759 р. його син Андрій теж став значковим товаришем. Він разом із козаком Миколою Яценком володіли с. Голубчичами. А. Чечель помер (до 1768) і маєтність перейшла до його дружини, хоча ще живим залишався його брат. У 1776 р. згадується Яків Андрійович, у 1800 р. — Василь Чечелі.

Правобережні гілки роду обіймали значні посади в подільсько-волинській адміністрації Речі Посполитої. Мабуть, якась із них дала і лінію духовного сану, що зустрічається у 19 столітті.

Лівобережних Чечелів простежити важко. Лише під час української революції та визвольних змагань 1917—20 рр. на політичну арену вийшли секретар Центральної Ради, член ЦК Української партії соціалістів-революціонерів Микола Фролович Чечель та командир Сірожупанної дивізії генерал-хорунжий Павло Михайлович Василів-Чечель.

Такий шлях і доля цієї родини, що мала родовий герб “Єліта”, головний елемент якого — три золоті списи, схрещені в зірку.

Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. — Нью-Йорк та ін., 1990. — С. 363; Модзалевский В. Л. Малороссийский родословник. — К., 1996. — Т. 5, вып. 1. — С. 16.